

Strategisch Omgevingsmanagement voor een nieuw peilbesluit

Tegengestelde belangen verenigen

Samen met de omgeving werken aan gebiedsopgaven wordt meer en meer de standaard werkwijze. Het hoogheemraadschap van Rijnland zette Strategisch Omgevingsmanagement (SOM) in, om in een gebied met sterk tegengestelde belangen samen met betrokkenen een gedragen plan te ontwerpen.

DOOR MARIEKE DESMENSE EN MONIQUE BROEKHOFF

In 2004 neemt het hoogheemraadschap van Rijnland een peilbesluit voor de polder Reeuwijk, waar polder De Wijk onderdeel van is. Tien jaar later moet Rijnland terug naar het gebied met de boodschap dat dit peilbesluit niet uitgevoerd kan worden. De uitvoeringskosten blijken te hoog en er is een uitspraak van de Hoge Raad die de voorgenomen peilverlaging verbiedt. Voor de rechter is onvoldoende onderbouwd dat deze peilverlaging niet nadelig is voor de groene glazenmaker, een beschermde libelle die de waterplant krabbenscheer als natuurlijke habitat heeft. Hoe nu verder?

Tijdens een bezoek van het bestuur van Rijnland aan De Wijk wordt de intentie uitgesproken er samen uit te komen. Het bestuur start vervolgens een gebiedsproces volgens de methode van Strategisch Omgevingsmanagement. Doel is samen een peilbesluit te maken, met Rijnland in een gelijkwaardige rol als belanghebbende.

SOM-methodiek

SOM is gebaseerd op de Mutual Gains Approach. Dit aan Harvard (VS) ontwikkelde gedachtegoed richt zich op het ontwikkelen van win-win oplossingen. Door te onderhandelen op basis van belangen in plaats van standpunten ontstaat meer ruimte voor flexibele oplossingen die voor alle stakeholders meerwaarde bieden. Daarmee worden problemen voorkomen, worden issues opgelost en ontstaat er tegelijkertijd duurzaam vertrouwen tussen een organisatie en haar omgeving. De SOM-methodiek biedt een stappenplan, praktische handvatten en tools.

Tegengestelde belangen

In De Wijk liggen sierteeltbedrijven en woningen aan één kant van de polder. Voor deze stakeholders is het belangrijk dat het waterpeil zoveel mogelijk gelijk blijft, zodat teeltvloeren en funderingen geen schade lijden door bodemdaling. Aan de andere kant van de polder ligt het land van de veehouders. Voor hen is het belangrijk dat het land niet te nat is; anders zakken hun zware machines weg en levert het land minder gras op. Voor weidevogels en krabbenscheer - en dus ook voor de beschermde groene glazenmaker - is een hoger waterpeil juist weer gunstig. De belangen van de verschillende stakeholders staan daarmee haaks op elkaar. En dat is lastig, omdat De Wijk binnen één peilvak valt.

De oplossing lijkt voor de hand te liggen: maak een extra peilvak en geef elk vak zijn eigen peil. Maar dat was nu precies de oplossing die in 2004 bedacht was en die onvoldoende aan natuurbelangen tegemoetkwam én te duur bleek; voor Rijnland kwam hiermee het belang van sober en doelmatig in het gedrang.

Participatie

Aan de hand van keukentafelgesprekken wordt een eerste inventarisatie gemaakt van de verschillende belangen in het gebied. Tijdens een gezamenlijke startbijeenkomst wor-

den de belangen verder verkend.

Naast bewoners, agrariërs en siertelers zijn ook vertegenwoordigers van een natuurorganisatie en van Rijnland aanwezig.

De spanning is in eerste instantie hoog; het niet uitvoeren van het peilbesluit heeft tot grote teleurstelling geleid en de aanwezigen geven aan weinig vertrouwen te hebben in het hoogheemraadschap. Het helpt, dat het proces wordt begeleid door een onafhankelijk SOM-expert van een extern bureau. Door te vertellen over de SOM-methodiek en het spelen van een belangenspel, pakken deelnemers de gedachte 'samenwerken uit eigen belang' al snel op. Dit maakt het makkelijker om in anderen's schoenen te gaan staan. Een opmerking als "Ik snap wel dat jij dat wil, maar dat werkt voor mij niet" is daarvan een goed voorbeeld.

Flexibele oplossingsrichtingen

Wie kent De Wijk beter dan de gebruikers van het gebied zelf? Al snel gaan zij met elkaar en met Rijnland in gesprek over mogelijke oplossingsrichtingen. Er wordt drif- tig geschetst op gebiedskaarten en er worden technische oplossingen voorgesteld. Na twee bijeenkomsten liggen er drie oplossingsvarianten die Rijnland verder uitwerkt. Allereerst wordt beoordeeld in welke mate elke variant aan de verschillende belangen tegemoetkomt. Daarnaast worden de technische

Samen zoeken naar oplossingsrichtingen.

aanpassingen en de kosten van elk variant in kaart gebracht.

Tijdens een derde bijeenkomst worden de resultaten met de stakeholders gedeeld. Het is direct duidelijk dat één variant het meest tegemoet komt aan alle belangen. In deze variant wordt het land van de veehouders toegevoegd aan de naastgelegen polder. Daar is het peil lager en het bestaande gemaal kan, na aanpassing, ook het grotere peilvak bedienen. Siertelers en huiseigenaren blijven in het bestaande peilvak. Daarmee is voor deze groepen stakeholders een duurzame oplossing gevonden.

Doorgaan tot alle belangen gediend zijn

De kosten voor deze oplossing zijn echter wel hoger dan normaal gesproken voor een gebied worden gemaakt. Daarmee is het belang van Rijnland (sober en doelmatig) dus nog niet gediend. De wil om er samen uit te komen is inmiddels echter zó groot, dat de betrokkenen zelf met een oplossing komen. Zij willen een deel van de aanpassingen

zelf uitvoeren, zodat de kosten aanzienlijk lager uitvallen. Daarmee wordt de oplossing financieel haalbaar.

Ook heeft het plan geen negatief effect op krabbenscheer in dit gebied. Wel wordt een onderzoek naar het creëren van een nieuwe krabbenscheerbiotoop in De Wijk meegenomen. Mooi als zo waarde kan worden toegevoegd.

Eindresultaat

Tijdens een laatste bijeenkomst worden nog enkele details van het plan besproken. Daarna tekenen alle aanwezigen een symbolisch contract waarmee de afspraken voor De Wijk worden vastgelegd. Het bestuur van Rijnland stelt vervolgens het peilbesluit formeel vast.

Met dit proces is niet alleen een goede oplossing gevonden waar voor alle betrokkenen meerwaarde in zit, maar heeft het hoogheemraadschap van Rijnland gezorgd voor nieuw vertrouwen vanuit haar omgeving. En dat helpt als men straks weer voor een volgende opgave staat!

Marieke Desmense is omgevingsmanager bij het hoogheemraadschap van Rijnland. Monique Broekhoff is senior-adviseur SOM bij WesselinkVanZijst B.V. Beiden waren nauw betrokken bij dit SOM-participatieproces.

Sjaak Langeslag, hoogheemraad:

“Participatie is een speerpunt in het coalitieakkoord van Rijnland. Het bestuur heeft deze aanpak voor De Wijk dan ook aangemoedigd. Het was uitdagend om de voorbereiding van een peilbesluit uit handen te geven aan de omgeving. Toch wilden wij ervaring opdoen met deze aanpak, juist op een vraagstuk dat al eerder was vastgelopen.

Wij vonden het belangrijk onze steun aan de aanpak zichtbaar te maken. Daarom ben ik ook bij een aantal bijeenkomsten aanwezig geweest. Ik vond het bijzonder om te ervaren hoe het vertrouwen in de tussenliggende periode was gegroeid en hoe iedereen samenwerkte om de laatste geschilpunten op te lossen. Het bestuur heeft het peilbesluit inmiddels vastgesteld. Wat mij betreft een aanpak die we zeker vaker gaan inzetten.”